

ВСТУП

«Народ, який не знає або забув
знання свого минулого
з його духовними скарбами,
вмирає і зникає з лиця землі» .

Існує думка, що осередком, де розпочинався процес становлення мовно-культурної ідентичності та національної самосвідомості галицьких українців, повинен бути Львів. Однак, мовно-культурне відродження українців на західних землях України розпочалося в першій половині ХІХ ст. саме в Перемишлі. Львів лише згодом, після «весни народів» у 1848 році, переймає естафету від Перемишля. Як відомо, старовинне українське місто Перемишль, розбудоване й сильно укріплене ще за княжих часів (ХІ-ХІІ ст.), було столичним містом, твердинею, яка обороняла західну частину українських земель від ворожих нападів. Незважаючи на те, що протягом тривалого часу (з 1349 р. і впродовж понад 420 років) Перемишль перебував під польською окупацією його громадяни та у складних умовах розвивали українську культуру і письменство, боронили свою віру. В історії українського просвітницького руху Перемишль був бастионом національної стійкості. Цьому сприяла Перемишльська українська спільнота з її виробленим віками імунітетом і здатністю до самозахисту. Можна навіть припустити, що національну стійкість Перемишля зміцнювала агресивна протиукраїнська політика, спрямована на підкорення нашої нації. Під тиском зловмисних намірів поляків консолідувалися українські сили, об'єднувалася інтелігенція, застосовували практичні дії Українська Церква та школи.

Саме в Перемишлі розпочалося національно-культурне відродження, ініціаторами якого були, передусім, духовні особи. Про роль українського священика у духовно-просвітницькому житті суспільства патріарх Йосиф Сліпий писав так: «Справді священик був, є й останеться добродієм людства, а зокрема український священик для українського народу. Він вчив його жити високим духовним життям, підносив його мораль, злагіднював його нужду, вирівнював різницю між багатими і убогими, вчив його грамоти, творив літературу, приносив йому найвищу культуру, а, що найважливіше, – ублагороднював його душу, вчив бути собою і вдержувати свою національну свідомість, словом, освятив його і вчинив Божою дитиною» .

В Перемишлі жили і працювали для добра свого народу визначні українці: Іван Могильницький, Йосиф Левицький, Йосиф Лозинський, Іван Лаврівський, Іван Мишковський, Михайло Вербицький, Анатолій Вахнянин, Степан Шах, Уляна Кравченко та інші.

З цього середовища вийшов один з чільних діячів на ниві української культури передшашкевичівської доби – єпископ Іван Снігурський.

Єпископ Іван Снігурський (1784-1847) справедливо займає особливе місце серед видатних діячів історії і культури нашого народу. Великим був його вплив на тогочасне суспільне та церковне життя. На жаль, сьогодні не маємо багато відомостей про різносторонню діяльність та життєвий шлях єпископа. Важко сказати, чому саме така багатогранна особистість церковного, громадського й просвітницького діяча, як єпископ Іван Снігурський, нині призабута.

Отож, пропонуване дослідження має за мету розглянути просвітницьку діяльність єпископа Івана Снігурського, з'ясувати історичні обставини, в яких вона здійснювалося, та оцінити його внесок у процес духовного відродження народу.

Актуальність цієї дипломної праці, у тому, що вона дасть нам змогу побачити та оцінити важливість просвіти та виховання для піднесення культурно-релігійного рівня народу та його національної свідомості. Сучасна українська реальність, в якій спостерігаються тенденції до фальсифікації історії до нівелювання і применшення ролі Греко-Католицької Церкви в процесах національного самоствердження, спонукає до збереження, дослідження та популяризації нашої спадщини в різних ділянках релігійного, національного, суспільно-культурного буття.

Нашу дипломну працю ми поділили на три розділи. Перший – присвячений описові історично-суспільних процесів, які відбувалися на Галичині в 19 ст. У ньому ми розглянемо історичні події, які вплинули на розвиток нашої Церкви. Проаналізуємо, як розвивалася народна освіта та українська мова в школах. Охарактеризуємо осіб, які відіграли важливу роль у цьому процесі.

У другому розділі спробуємо відтворити історичні відомості про єпископа Івана Снігурського. Розглянемо його діяльність як релігійно-просвітницького діяча, охарактеризуємо життєвий шлях єпископа, представимо просвітницькі почини владики Івана Снігурського. Адже до 1832 року під його покровительством було відкрито 400 шкіл, а 1817-1821 рр. було видано декілька підручників, засновано дяко-вчительський інститут, музичну школу, капітульну бібліотеку і архів, відкрито друкарню. Тут ми спробуємо показати вплив просвітницьких починів владики на розвиток національно-культурної свідомості народу.

У третьому розділі проаналізуємо постать єпископа Івана Снігурського у спогадах його сучасників. Представимо низку їхніх праць, які присвячені особі Івана Снігурського.

У процесі пошуку літератури і різних напрацювань стосовно цієї тематики виникли певні труднощі. Фактично, не існує наукових досліджень про духовну спадщину єпископа Івана Снігурського. З огляду на це, основними матеріалами для написання дипломної роботи були праці: о. Юстина Желехівського «Іоаннь Снігурській его жизнь и деятельность въ Галицкой Руси» та Йосифа Лозинського «Житье Іоанна Снігурського».

Для розкриття теми, ми використовуємо методи синтезу і частково аналізу.

Сподіваємось, що ця дипломна робота допоможе краще пізнати наше минуле, боротьбу українського народу за свою просвіту та внесок Перемишльського єпископа Івана Снігурського в процес становлення та розвитку національної ідентичності галицьких українців.

ВИСНОВКИ

Завершуючи наше дослідження, бажаємо коротко представити його зміст, підкреслюючи головні тези цієї дипломної роботи, яка присвячена особі та діяльності Перемишльського владики Івана Снігурського. Аби вповні з'ясувати роль і значення цього непересічного діяча українського національного відродження, необхідно було показати історичний контекст для унаочнення цілісного бачення подій, які відбувалися в Галичині у XIX ст. В першому розділі ми охарактеризували реформи, які здійснював уряд Австрії у 70-80-их рр. XVIII ст. Описали його ставлення до нашої Церкви і духовенства, показали їхній вплив на розвиток релігії на наших землях. У цьому розділі ми розглянули питання, які стосуються народної освіти та боротьби за українську мову в школі.

З'ясували, що Перемишль, був свого часу культурно-просвітницьким осередком Галичини. Згадали осіб, які творили Перемишльське товариство священиків та гуртувалися навколо владики Івана Снігурського. Ця спільнота мала за мету зібрати

якнайбільше людей, в основному, парохів, які б контролювали народну освіту й опікувалися нею. Проаналізували вплив товариства галицьких греко-католицьких священиків на поширення освіти й культури серед вірних .

У другій частині праці ми описали життєвий шлях єпископа Івана Снігурського, одного з визначних Перемишльських владик, який зосередив велику увагу на духовно-просвітницькій діяльності свого народу. Детально згадали його реформу, спрямовану на відновлення церковного обряду. До великих починів та здобутків владика на просвітницькому поприщі належить заснування дяко-вчительського інституту у 1818 році, створення друкарні у 1828 році; заснування катедрального хору та музичної школи у 1828 році; створення капітульної бібліотеки й архіву у 1830 році, яка має назву «Снігурсько-Лаврівська». Найбільшого признання заслуговує дбання Івана Снігурського про шкільництво. За його сприянням було відкрито більш, ніж 400 народних шкіл. Значним є внесок владика Івана в розвиток музичної освіти і богослужбового співу. Не можна не згадати заснування благодійного братства св. Миколая у 1830 році, створення у 1840 році першого в Галичині фонду вдів і сиріт.

В цьому другому розділі ми також проаналізували вплив просвітницьких починів владика Снігурського на розвиток народної свідомості та української ідентичності.

У третьому розділі ми представили спомини сучасників єпископа Івана Снігурського, які допомагають прослідкувати життєвий і творчий шлях владика і є цінним інформаційним джерелом для тих, які бажають запізнатися із особою «ясної зорі», «русской матері», як називає владика Івана його сучасник Антон Лужецький.

Безперечно, наша робота не претендує на особливу унікальність і всеохопність. Ми розуміємо, що вона детально й глибоко не «охоплює» запропоновану тематику, оскільки є лише спробою з метою подальшого вивчення. Це мінімальний внесок у справу ширшого вивчення особи та діяльності єпископа Івана Снігурського. Саме тому вважаємо, що необхідно детальніше досліджувати історичний досвід такої визначної постаті, яким був владика Іван Снігурський.

Ревне служіння владика Снігурського є заохотою для сучасних священиків бути провідниками не лиш релігійного, але і національно-культурного життя свого народу.

ЗМІСТ

ЗМІСТ.....	2
ВСТУП.....	3

РОЗДІЛ 1. НАЦІОНАЛЬНО-ПРОСВІТНИЦЬКЕ ВІДРОДЖЕННЯ У ГАЛИЧИНІ У ХІХ СТ.....	6
--	---

1.1. Церковні та освітянські реформи Австрійського уряду у 70-80-их роках ст.....	XVIII
1.2. Стан народної освіти та боротьба за українську мову в школі.....	11
1.3. Перемишль – культурно-освітницький осередок Галичини.....	18
1.4. Перемишльське товариство священиків.....	21

РОЗДІЛ 2. ІВАН СНІГУРСЬКИЙ ТА ЙОГО ВНЕСОК У РОЗВИТОК

РЕЛІГІЙНО-КУЛЬТУРНОГО ЖИТТЯ ГАЛИЦЬКИХ УКРАЇНЦІВ.....	26
2.1. Життя єпископа Івана Снігурського.....	26
2.2. Просвітницькі почини Івана Снігурського.....	35
2.2.1. Заснування дяко-вчительського інституту.....	35
2.2.2. Заснування друкарні.....	38
2.2.3. Заснування катедрального хору та музичної школи.....	38
2.2.4. Заснування капітульної бібліотеки й архіву.....	41
2.2.5. Опіка над шкільництвом.....	41
РОЗДІЛ 3. ПОСТАТЬ ПЕРЕМИШЛЬСЬКОГО ВЛАДИКИ У СПОГАДАХ ЙОГО СУЧАСНИКІВ.....	43
3.1. Спогади о. Юстина Желехівського.....	43
3.2. Спогади о. Йосифа Левицького.....	44
3.3. Спогади о. Теофіля Кміцкевича.....	45
3.4. Спогади о. Антонія Лужецького.....	45
3.5. Спогади о. Йосифа Лозинського.....	46
ВИСНОВКИ.....	49
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	51
ДОДАТКИ.....	53